

The image features a light gray background with several realistic water droplets of various sizes scattered across it. The droplets have highlights and shadows, giving them a three-dimensional appearance. The word "РЕАЛІЗМ" is centered in the middle of the image in a bold, black, sans-serif font.

РЕАЛІЗМ

РЕАЛІЗМ (ЛАТ. REALIS - - РЕЧОВИЙ, ДІЙСНИЙ) — НАПРЯМ У ЛІТЕРАТУРІ І МИСТЕЦТВІ, ЯКИЙ ПОЛЯГАЄ У ПРАВДИВОМУ, ОБ'ЄКТИВНОМУ І ВСЕБІЧНОМУ ВІДОБРАЖЕННІ. В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ РЕАЛІЗМОМ НАЗИВАЛИ ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ, ЯКИЙ ПРИПИСУВАВ АБСТРАКТНИМ ПОНЯТТЯМ РЕАЛЬНЕ ІСНУВАННЯ. У ХVІІІ СТ. ПІД РЕАЛІЗМОМ РОЗУМІЛИ ТИП МИСЛЕННЯ І ПОВЕДІНКИ (ПРАКТИЧНИЙ), ЯКИЙ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ТИПУ МРІЙНИКА, "ІДЕАЛІСТА". РЕАЛІСТАМИ НАЗИВАЛИ ЛЮДЕЙ, ЯКІ СТАВИЛИ ПЕРЕД СОБОЮ ТАКУ МЕТУ, ЯКУ МОЖНА БУЛО ДОСЯГТИ.

У 20-Х РОКАХ ХІХ СТ. ФРАНЦУЗЬКІ КРИТИКИ НАЗИВАЛИ РЕАЛІЗМОМ "НОВУ ШКОЛУ" В ЛІТЕРАТУРІ, ЯКА ВІДРІЗНЯЛАСЯ ВІД "ЛІТЕРАТУРИ ІДЕЙ" (КЛАСИЦИЗМУ) І ЛІТЕРАТУРИ ОБРАЗІВ (РОМАНТИЗМУ). ФРАНЦУЗЬКІ ПИСЬМЕННИКИ (Ж. ШАНФЛЕРІ, Л. ДЮРАНТІ) ВИДАЛИ ЗБІРНИК СТАТЕЙ ПІД НАЗВОЮ "РЕАЛІЗМ" (1857 Р.) І КІЛЬКА НОМЕРІВ ЖУРНАЛУ З ЦІЄЮ Ж НАЗВОЮ. У ЖУРНАЛІ БУВ ОПУБЛІКОВАНИЙ МАНІФЕСТ РЕАЛІСТИЧНОЇ ШКОЛИ ХУДОЖНИКА Г. КУРБЕ, В ЯКОМУ ЗВУЧАЛИ ЗАКЛИКИ ЗМАЛЬОВУВАТИ ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ НАРОДУ, ПІДНІМАТИ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ. КУРБЕ СТВОРИВ ДВІ ЗНАМЕНИТІ КАРТИНИ "ДРОБИЛЬНИКИ КАМІННЯ" І "ПОХОРОН В ОРНАНІ", ЯКІ СТАЛИ МАНІФЕСТОМ РЕАЛІЗМУ В ЖИВОПИСІ. ДЮРАНТІ ПИСАВ, ЩО ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗМУ СТВОРИТИ ЛІТЕРАТУРУ ДЛЯ НАРОДУ. ЖУРНАЛ ПОЛЕМІЗУВАВ З РОМАНТИКАМИ, ВИМАГАВ ВІДМОВИТИСЯ ВІД ІДЕАЛІЗАЦІЇ ЖИТТЯ І ГЕРОЇВ. ПЕРШИМИ ЗВЕРНУЛИСЯ ДО ТЕОРІЇ РЕАЛІЗМУ Д. ДІДРО І ЛЕССІНГ. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗМУ УПРОДОВЖ ХІХ СТ. ХВИЛЮВАЛИ О. БАЛЬЗАКА, Г. ФЛОБЕРА, І. ТУРГЕНЕВА, Л. ТОЛСТОГО. У ПРАЦЯХ І. ФРАНКА, Е. ЗОЛЯ ТЕРМІН "РЕАЛІЗМ" ВЖИВАВСЯ ЯК СИНОНІМ ДО ТЕРМІНА "НАТУРАЛІЗМ". ЗВІДСИ І НАЗВА "НАТУРАЛЬНА ШКОЛА".

БАГАТО ДОСЛІДНИКІВ ВВАЖАЮТЬ, ШО РЕАЛІЗМ ЯК ЕСТЕТИКО-ХУДОЖНЯ СИСТЕМА ПОЧАВ ФОРМУВАТИСЯ В ЕПОХУ ВІДРОДЖЕННЯ. РЕНЕСАНСНИЙ РЕАЛІЗМ ХІV—ХV СТ. НАЗИВАЮТЬ ГУМАНІСТИЧНИМ, ВІН ХАРАКТЕРНИЙ ДЛЯ ТВОРЧОСТІ СЕРВАНТЕСА, РАБЛЕ, ШЕКСПІРА, ЧОСЕРА. НА ДУМКУ Д. НАЛИВАЙКА, РЕНЕСАНСНИЙ РЕАЛІЗМ НЕ НАПРЯМ, А ТЕНДЕНЦІЯ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ. ЗНАЧНА ЧАСТИНА ДОСЛІДНИКІВ ПОЧАТОК РЕАЛІЗМУ ПОВ'ЯЗУЄ З ПРОСВІТНИЦТВОМ, ЗОКРЕМА З ТВОРЧІСТЮ Д. ДЕФО, ВОЛЬТЕРА, Д. ДІДРО, ДЖ. СВІФТА, Г. Е. ЛЕССІНГА. ЦІ ПИСЬМЕННИКИ ГЛИБОКО РОЗКРИЛИ ПРИЧИННІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЛЮДИНОЮ І СЕРЕДОВИЩЕМ. М. КОНРАД, Д. БЛАГОЙ, В. ЖИРМУНСЬКИЙ ВВАЖАЮТЬ, ЩО ІСТОРІЯ РЕАЛІЗМУ ПОЧИНАЄТЬСЯ НЕ З ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ І НЕ З ЕПОХИ ПРОСВІТНИЦТВА, А З ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ. В. ЖИРМУНСЬКИЙ ВІДЗНАЧАЄ, ЩО ПРО РЕАЛІЗМ ШЕКСПІРА, СЕРВАНТЕСА, РАБЛЕ МОЖНА ГОВОРИТИ "У ШИРОКОМУ ЗНАЧЕННІ СЛОВА", В ЗНАЧЕННІ ПРАВДИВОСТІ, А НЕ В ЗНАЧЕННІ БАЛЬЗАКА ЧИ ТОЛСТОГО. ОСНОВНА ОЗНАКА РЕАЛІЗМУ, НА ДУМКУ В. ЖИРМУНСЬКОГО, У СОЦІАЛЬНОСТІ. ПОЧАТОК КЛАСИЧНОГО РЕАЛІЗМУ ВІН БАЧИТЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХVІІІ СТ., ЗОКРЕМА В ТВОРЧОСТІ ДЕФО, ФІЛДІНГА, СМОЛЕТТА. В ІСТОРІЇ РЕАЛІЗМУ ВЧЕНИЙ НЕ ЗНАХОДИТЬ МІСЦЯ ДЛЯ ШЕКСПІРА. БІЛЬШІСТЬ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ ВИНИКНЕННЯ РЕАЛІЗМУ ПОВ'ЯЗУЄ З 30-МИ РОКАМИ ХІХ СТОЛІТТЯ, А РЕНЕСАНСНИЙ І ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ВВАЖАЄ ПЕРЕДІСТОРІЄЮ КЛАСИЧНОГО РЕАЛІЗМУ. В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД РЕАЛІЗМ ХІХ СТОЛІТТЯ НАЗИВАЛИ "КРИТИЧНИМ".

СУТЬ РЕАЛІЗМУ ДОБРЕ РОЗКРИВ ОДИН ІЗ НАЙВИДАТНІШИХ ЙОГО ПРЕДСТАВНИКІВ І. НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ: "РЕАЛІЗМ ЧИ НАТУРАЛІЗМ В ЛІТЕРАТУРІ ПОТРЕБУЄ, ЩОБ ЛІТЕРАТУРА БУЛА ОДКИДОМ ПРАВДИВОЇ, РЕАЛЬНОЇ ЖИЗНІ, ПОХОЖИМ НА ОДКИД БЕРЕГА В ВОДІ, З ГОРОДОМ ЧИ СЕЛОМ, З ЛІСАМИ, ГОРАМИ І ВСІМА ПРЕДМЕТАМИ, КОТРІ ЗНАХОДЯТЬСЯ НА ЗЕМЛІ. РЕАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА ПОВИННА БУТИ ДЗЕРКАЛОМ, В КОТРОМУ Б ОДСВІЧУВАЛАСЬ ПРАВДИВА ЖИЗНЬ, ХОЧ І ТОНКА, ПОХОЖА НА МРІЮ, ЯК САМ ОДСВІТ". РЕАЛІСТИЧНИЙ НАПРЯМ БУВ ФОРМОЮ ЗАПЕРЕЧЕННЯ РОМАНТИЗМУ, РЕАКЦІЄЮ НА БАЙРОНІЗМ 30-Х РОКІВ. ЗА СЛОВАМИ Б. РЕЇЗОВА, РЕАЛІЗМ СТАВ ПРОТЕСТОМ ПРОТИ "ТИТАНІЧНИХ ГЕРОЇВ", "ШАЛЕНОЇ" ЛІТЕРАТУРИ, ПРОТИ ІСТОРИЧНИХ ТЕМ У РОМАНІ І ДРАМІ..., ПРОТИ СИМВОЛІЧНОЇ ДРАМИ Й СЕНТИМЕНТАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ ЛІРИКИ". РОМАНТИКИ ЗМАЛЬОВУВАЛИ ВИНЯТКОВИХ ГЕРОЇВ У ВИНЯТКОВИХ ОБСТАВИНАХ, РЕАЛІСТИ ОРІЄНТУВАЛИСЯ НА ЗОБРАЖЕННЯ ЗВИЧАЙНОЇ "МАЛЕНЬКОЇ ЛЮДИНИ" НЕ В ЕКЗОТИЧНИХ, А В ЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИНАХ. МОВА РОМАНТИЗМУ — ПОЕТИЧНА, РЕАЛІСТИ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ЗВИЧАЙНУ РОЗМОВНУ МОВУ З ДІАЛЕКТАМИ І ЖАРГОНОМ. ОДНАК РЕАЛІСТИ НЕ ВІДМОВЛЯЮТЬСЯ ВІД РОМАНТИЧНОГО ПАФОСУ І ТИХ ПРИЙОМІВ ЗОБРАЖЕННЯ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУВАЛИ РОМАНТИКИ. ЕЛЕМЕНТИ РОМАНТИЗМУ Є У ТВОРАХ БАЛЬЗАКА, ДІККЕНСА, ФЛОБЕРА, ДОСТОЄВ-СЬКОГО, ШЕВЧЕНКА, ФРАНКА. ДОСВІД РОМАНТИЗМУ ЗІГРАВ ПОЗИТИВНУ РОЛЬ ДЛЯ РЕАЛІЗМУ. РОМАНТИКИ БУЛИ СОЮЗНИКАМИ РЕАЛІСТІВ У БОРОТЬБІ ПРОТИ КЛАСИЦИЗМУ. ДО РЕЧІ, РЕАЛІЗМ ВЗЯВ ДЕЩО І ВІД КЛАСИЦИЗМУ, ЗОКРЕМА, РАЦІОНАЛІЗМ, КОМПОЗИЦІЙНУ СТРУНКІСТЬ ТВОРУ, ЛОГІЧНІСТЬ ВИКЛАДУ МАТЕРІАЛУ, ОКРЕМІ ПРИЙОМИ ЗОБРАЖЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ (УВАГА ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ЖИТТЯ ЛЮДИНИ, ВІРНІСТЬ ОБОВ'ЯЗКУ, СУПЕРЕЧНІСТЬ МІЖ ОБОВ'ЯЗКОМ І ОСОБИСТИМИ ІНТЕРЕСАМИ). І РОМАНТИКИ, І РЕАЛІСТИ ЗВЕРНУЛИСЯ ДО КОНФЛІКТУ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА.

МІЖ РОМАНТИЗМОМ І РЕАЛІЗМОМ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. НЕЛЕГКО ПРОВЕСТИ МЕЖУ. БАЛЬЗАК У ПОВІСТЯХ І РОМАНАХ ВИКОРИСТОВУЄ ЗАСОБИ РОМАНТИЧНОЇ ФАНТАСТИКИ ТА ІРОНІЮ ("ШАГРЕНЬОВА ШКУРА"). РОМАНТИЧНІ МОТИВИ Є В РОМАНІ СТЕНДАЛЯ "ЧЕРВОНЕ І ЧОРНЕ".

"КОЖНИЙ ВЕЛИКИЙ РЕАЛІСТ, — ЗАЗНАЧАЄ Г. ПОМЕРАНЦ, — ПО-СВОЄМУ РОМАНТИК.

ПИСЬМЕННИКИ, ЯКИХ МИ ВІДНОСИМО ДО КЛАСИЧНОГО РЕАЛІЗМУ, НЕ ВІДКИДАЮТЬ, А ПРОДОВЖУЮТЬ РОМАНТИЧНІ ТРАДИЦІЇ". РОМАНТИЗМ, ЗА СЛОВАМИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ, ТЯЖІЄ "СКОРИШ ДО СТАРЦЯ, НІЖ ДО ДОРОСЛОГО. РОМАНТИЗМОВІ 8 І ВОДНОЧАС 80 РОКІВ, РЕАЛІЗМОВІ — 40, РОМАНТИЗМ — КАЗКА, ЯКУ ДІДУСЬ ОПОВІДАЄ ОНУЦІ, А РЕАЛІЗМ — СЕРІОЗНА ІСТОРІЯ ДЛЯ СЕРІОЗНИХ ЛЮДЕЙ. АЛЕ ДОРОСЛИМ СЕРІОЗНИМ ЛЮДЬМ НЕ МОЖНА ПРЯМО СКАЗАТИ ПРАВДУ ПРО МАЛЕНЬКОГО ПРИНЦА АБО ПЛАНЕТУ СМІШНОЇ ЛЮДИНИ (З ФАНТАСТИЧНОГО ОПОВІДАННЯ РЕАЛІСТА ДОСТОЄВСЬКОГО): ВОНИ ЗАСМІЮТЬ, ПРИНИЗЯТЬ ІДЕЮ. А ОСЬ ЧАРІВНИК-ПОЕТ ПРИКИДАЄТЬСЯ, ЩО ВІН... СЕРІОЗНА ДІЛОВА ЛЮДИНА. ЦЯ ГРА ЧАРІВНИКА В ПРОФЕСОРА СОЦІОЛОГІЇ І НАЗИВАЄТЬСЯ РЕАЛІЗМОМ". РЕАЛІЗМ ЗАПЕРЕЧУВАВ ТВОРЧІ ПРИНЦИПИ НАТУРАЛІЗМУ З ЙОГО ФАКТОГРАФІЗМОМ, БЕЗПРИСТРАСТНІСТЮ, УВАГОЮ ДО БІОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ. ВІН НЕ ФІКСУЄ ФАКТИ, А ПРОНИКАЄ В ЇХ СУТЬ, АНАЛІЗУЄ. ПИСЬМЕННИКИ-РЕАЛІСТИ — ЦЕ ДОСЛІДНИКИ-АНАЛІТИКИ. РОМАНТИКИ НЕ ЗАЙМАЛИСЯ КОНКРЕТНИМ АНАЛІЗОМ ЖИТТЯ, ВОНИ ЗАСУДЖУВАЛИ СУСПІЛЬНІ ВАДИ МІНУЛОГО І СУЧАСНОГО. РЕАЛІСТИ ДОСЛІДЖУЮТЬ ДЖЕРЕЛО ЗЛА, ВВАЖАЮТЬ, ЩО ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ВПЛИВ НА ЛЮДИНУ МАЮТЬ СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ. ВАЖЛИВУ РОЛЬ У РОЗВИТКУ РЕАЛІЗМУ ВІДІГРАЛИ ДОСЯГНЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ І ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ, ЗОКРЕМА, ДІАЛЕКТИКА ГЕГЕЛЯ, МАТЕРІАЛІЗМ ФЕЙЄРБАХА, ІДЕЯ ІСТОРИЗМУ У ПРАЦЯХ ФРАНЦУЗЬКИХ ІСТОРИКІВ (ТЬЄРІ, МІНЬЄ, ГІЗО).

ІДЕОЛОГІЧНОЮ ОСНОВОЮ РЕАЛІЗМУ СТАВ РАЦІОНАЛІЗМ, РАЦІОЦЕНТРИЧНА ТЕОРІЯ ПРОСВІТНИЦТВА. ПРОВІДНИМ ПРИНЦИПОМ РЕАЛІЗМУ Є ВІРНІСТЬ РЕАЛЬНІЙ ДІЙСНОСТІ, КОНКРЕТНО-ІСТОРИЧНИЙ ПІДХІД ДО НЕЇ, ПОГЛЯД НА ІСТОРІЮ ЯК НА ПОСТІЙНИЙ ПОСТУП, ПРАГНЕННЯ ВІДТВОРЮВАТИ ЖИТТЯ, ЗМАЛЬОВУВАТИ ЙОГО ТАКИМ, ЯКИМ ВОНО Є У ВНУТРІШНЬОМУ СВІТІ ЛЮДИНИ БЕЗ ІДЕАЛІЗАЦІЇ І САТИРИЧНОЇ КАРИКАТУРНОСТІ. РЕАЛІЗМ ВІДМОВИВСЯ ВІД ПОДІЛУ ПРЕДМЕТІВ І ЯВИЩ НА ЕСТЕТИЧНІ І НЕЕСТЕТИЧНІ. ВІН ВІДТВОРЮЄ ДІЙСНІСТЬ В УСІЙ ПОВНОТІ І ДОСТОВІРНОСТІ. СТВОРЮЮЧИ ЖИТТЄПОДІБНІ ОБРАЗИ І СИТУАЦІЇ, РЕАЛІСТИ НЕ ВІДМОВЛЯЮТЬСЯ ВІД МІФУ, КАЗКИ, АЛЕГОРІЇ, СИМВОЛУ. СВОЇМ ЗАВДАННЯМ РЕАЛІСТИ ВВАЖАЛИ ТВОРИТИ ДЛЯ НАРОДУ, СЛУЖИТИ ЙОМУ.... ВОЗВЕЛИЧУ МАЛИХ ОТИХ РАБІВ НІМИХ! Я НА СТОРОЖІ КОЛО ЇХ ПОСТАВЛЮ СЛОВО, — ПИСАВ Т. ШЕВЧЕНКО. РЕАЛІСТИЧНА ЛІТЕРАТУРА, ЗА СЛОВАМИ І. ФРАНКА, "ГРОМАДИТЬ І ОПИСУЄ ФАКТИ ЩОДЕННОГО ЖИТТЯ, ВВАЖАЮЧИ ТІЛЬКИ НА ПРАВДУ, НЕ НА ЕСТЕТИЧНІ ПРАВИЛА, А ЗАРАЗОМ АНАЛІЗУЄ ЇХ (ФАКТИ — Н. Ф.) І РОБИТЬ З НИХ ВИВОДИ, — СЕ ЇЇ НАУКОВИЙ РЕАЛІЗМ; ВОНА ЧЕРЕЗ ТЕ ВКАЗУЄ ХИБИ СУСПІЛЬНОГО УСТРОЮ ТАМ, ДЕ НЕ ВСЕ МОЖЕ ДОБРАТИСЯ НАУКА (В ЖИТТІ ЩОДЕННИМ, В РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНИМ СТРАСТЕЙ ТА НАМ'ЄТНОСТЕЙ ЛЮДСЬКИХ), І СТАРАЄТЬСЯ БУДИТИ ОХОТУ І СИЛУ В ЧИТАТЕЛЯХ ДО УСУНЕННЯ ТИХ ХИБ — СЕ ЇЇ ПОСТУПОВА ТЕНДЕНЦІЯ". З ПРАВДИВІСТЮ ПОВ'ЯЗАНА ТИПІЗАЦІЯ. В УСІХ ПІДРУЧНИКАХ, ВИДАНИХ ЗА РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ, Є ВИЗНАЧЕННЯ РЕАЛІЗМУ, ЯКЕ ДАВ Ф. ЕНГЕЛЬС: "НА МІЙ ПОГЛЯД, РЕАЛІЗМ ПЕРЕДБАЧАЄ, КРІМ ПРАВДИВОСТІ ДЕТАЛЕЙ, ПРАВДИВІСТЬ У ВІДТВОРЕННІ ТИПОВИХ ХАРАКТЕРІВ У ТИПОВИХ ОБСТАВИНАХ"². ЦЕ ВИЗНАЧЕННЯ НЕ Є ТОЧНИМ, УНІВЕРСАЛЬНИМ. ОДНАК ПРАВДИВІСТЬ ДЕТАЛЕЙ, ТИПОВІ ХАРАКТЕРИ І ТИПОВІ ОБСТАВИНИ Є ОСОБЛИВОСТЯМИ РЕАЛІЗМУ АЛЕ У БАГАТЬОХ ТВОРАХ ХАРАКТЕРНІ ОБСТАВИНИ Є ВИНЯТКОВИМИ, НЕЗВИЧАЙНИМИ. У ЛИСТІ ДО М. СТРАХОВА ВІД 28 ЛЮТОГО 1869 РОКУ Ф. ДОСТОЄВСЬКИЙ ПИСАВ: "У МЕНЕ СВІЙ ПОГЛЯД НА ДІЙСНІСТЬ (В МИСТЕЦТВІ) І ТЕ, ЩО НАЗИВАЮТЬ МАЙЖЕ ФАНТАСТИЧНИМ І ВИНЯТКОВИМ, ТЕ ДЛЯ МЕНЕ СКЛАДАЄ САМУ ДІЙСНІСТЬ ДІЙСНОСТІ. ЗВИЧАЙНІСТЬ ЯВИЩ ТА КАЗЕННИЙ ПОГЛЯД НА НИХ, НА МОЮ ДУМКУ, ЩЕ НЕ Є РЕАЛІЗМОМ І НАВІТЬ НАВПАКИ. В КОЖНОМУ НОМЕРІ ГАЗЕТ ВИ ЗУСТРІЧАЄТЕ ЗВІТ ПРО НАЙРЕАЛЬНІШІ ФАКТИ І ПРО НАЙХИМЕРНІШІ. ДЛЯ ПИСЬМЕННИКІВ НАШИХ ВОНИ ФАНТАСТИЧНІ, ТА ВОНИ Й НЕ ЗАЙМАЮТЬСЯ НИМИ, А МІЖ ТИМ ВОНИ Є ДІЙСНІСТЮ". ТИПІЗАЦІЯ РОБИТЬ ОБРАЗИ СТАНДАРТНИМИ, СПРОЩЕНИМИ. КОЖНА ОСОБА СПРИЙМАЄТЬСЯ ЯК ПРЕДСТАВНИК ВІДПОВІДНОГО КЛАСУ

НОВАТОРСТВО РЕАЛІЗМУ —У СТРУКТУРІ ХАРАКТЕРУ, ЙОГО РОЗВИТКУ, У ЗВ'ЯЗКУ З ТИПОВИМИ ОБСТАВИНАМИ. ХАРАКТЕРИ РЕАЛІСТИЧНИХ ТВОРІВ — БАГАТОГРАННІ, УМОТИВОВАНІ, РОЗВИВАЮТЬСЯ У ЛОГІЧНІЙ ПОСЛІДОВНОСТІ. ГЕРОЇ ДІЮТЬ У КОНКРЕТНИХ СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ УМОВАХ, ЯКІ МОТИВУЮТЬ ЇХ ВЧИНКИ. РЕАЛІЗМ ВИЗНАЄ НЕ ЛИШЕ ДЕТЕРМІНОВАНІСТЬ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ, АЛЕ Й ЗДАТНІСТЬ ПІДНЯТИСЯ НАД ОБСТАВИНАМИ, ПРОТИСТОЯТИ ЇМ. РЕАЛІСТИ ВІДОБРАЖАЮТЬ ДІЙСНІСТЬ, СПОВНЕНУ ГОСТРИМИ СУПЕРЕЧНОСТЯМИ, КОНФЛІКТАМИ. ВОНИ ДОТРИМУЮТЬСЯ ПРИНЦИПУ СОЦІАЛЬНОСТІ Й ІСТОРИЗМУ. ПОВЕДІНКА ГЕРОЇВ РЕАЛІСТИЧНИХ ТВОРІВ ЗУМОВЛЕНА ОБ'ЄКТИВНИМИ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИМИ УМОВАМИ. ДЛЯ РЕАЛІСТА ЛЮДИНА — ІСТОТА СОЦІАЛЬНА. ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ ПОЛЯГАЄ У ВІДТВОРЕННІ КОЛОРИТУ ЧАСУ І МІСЦЯ, В РОЗУМІННІ ІСТОРІЇ ЯК ПРОЦЕСУ ЯКІСНИХ ЗМІН, ЯКІ ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНУ СВОЄРІДНІСТЬ ТОГО ЧИ ІНШОГО ЕТАПУ В КОЖНІЙ КРАЇНІ. ІСТОРИЗМ І СОЦІАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗАНІ. ІСТОРИЗМ КОНКРЕТИЗУЄ ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОСТІ, СПРИЯЄ РОЗКРИТТЮ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ УМОВ. ВЧИНКИ ГЕРОЯ ВИПЛИВАЮТЬ ІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ХАРАКТЕРУ І ПСИХОЛОГІЇ, А ХАРАКТЕР І ПСИХОЛОГІЯ ЗУМОВЛЕНІ ЖИТТЄВИМИ ОБСТАВИНАМИ І СОЦІАЛЬНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ. ЗМІНА ОБСТАВИН ЖИТТЯ ПОЗНАЧАЄТЬСЯ НА ДОЛІ ГЕРОЇВ. ГЕРОЇ РОМАНУ "ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?" ПАНАСА МИРНОГО ТА ІВАНА БІЛИКА, ПОВІСТІ "БОРИСЛАВ СМІЄТЬСЯ" І. ФРАНКА СОЦІАЛЬНО Й ІСТОРИЧНО КОНКРЕТНІ. З ПРИНЦИПОМ СОЦІАЛЬНОСТІ ПОВ'ЯЗАНИЙ РАЦІОЦЕНТРИЧНИЙ ПСИХОЛОГІЗМ. МАЛАНКА, ХОМА ГУДЗЬ ("FATA MORGANA" М. КОЦЮБІНСЬКОГО) ПОСТАЮТЬ ПЕРЕД ЧИТАЧЕМ У СОЦІАЛЬНІЙ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІЙ КОНКРЕТНОСТІ НА ТЛІ СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ. ІСТОРИЗМ НЕ ДОПУСКАЄ СТАТИЧНОСТІ ОБРАЗІВ. ПИСЬМЕННИКИ-РЕАЛІСТИ ВСЕБІЧНО ОХОПЛЮЮТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА, ПОБУТОВІ, РОДИННІ ВІДНОСИНИ. ЇХ ТВОРЧІСТЬ ВІДЗНАЧАЄТЬСЯ ГУМАНІЗМОМ І НАРОДНІСТЮ. ВИКРИВАЮЧИ ПАРАЗИТИЗМ ПАНУЮЧИХ КЛАСІВ, РЕАЛІСТИ З ГЛИБОКОЮ СИМПАТІЄЮ ЗМАЛЬОВУЮТЬ ЛЮДЕЙ ПРАЦІ, ЇХ ДУХОВНУ КРАСУ.

В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ РЕАЛІЗМ УТВЕРДИВСЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ., ЦЕЙ РЕАЛІЗМ МАЄ НАЗВУ ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКИЙ. "УПЕРШЕ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКА ІДЕОЛОГІЯ У СФЕРІ ХУДОЖНЬОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ, — ВІДЗНАЧАЄ М. ЯЦЕНКО, — В СЕРЕДИНІ ХVІІІ СТ. У ТВОРЧОСТІ Г. СКОВОРОДИ. ПРОТЕ ВОНА, З ОДНОГО БОКУ, ІСНУЄ В ПЕВНОМУ СИМБІОЗІ З ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНИМИ ВЧЕННЯМИ АНТИЧНОСТІ (СОКРАТ, ЕПІКУР, СЕНЕКА, ГОРАЦІЙ) І ПЕРЕХОДИТЬ У ЦАРИНУ ФІЛОСОФСЬКОЇ СТИКИ, ДЕ ГОЛОВНЕ МІСЦЕ ЗАЙМАЮТЬ ІДЕЇ САМОПІЗНАННЯ ТА МОРАЛЬНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ, А З ІНШОГО — ВИСТУПАЄ ЗАГАЛОМ ЩЕ НЕ В ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ СТРУКТУРІ, А В МЕЖАХ СТАРОЇ КНИЖНО-БОГОСЛОВСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ І БАРОКО". У ТВОРЧОСТІ І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО ПОЄДНАЛИСЯ РИСИ КЛАСИЦИЗМУ, ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКОГО РЕАЛІЗМУ Й СЕНТИМЕНТАЛІЗМУ. У ТВОРЧОСТІ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА (В БУРЛЕСКНО-ТРАВЕСТІЙНИХ ВІРШАХ, ОДАХ, ПОЕМАХ, БАЙКАХ) ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКИЙ РЕАЛІЗМ ПОЄДНУЄТЬСЯ З КЛАСИЦИЗМОМ. У ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКОМУ РЕАЛІЗМІ ВАЖЛИВЕ МІСЦЕ ЗАЙМАЛО СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ. АЛЕ СОЦІАЛЬНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ БУВ ДЛЯ ПЕРСОНАЖІВ, ЗА СЛОВАМИ М. ЯЦЕНКА, "ЩЕ НЕ УСВІДОМЛЕНИМ ЯВИЩЕМ". "СУСПІЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВИСТУПАЄ ЯК СВІТ ЩЕ НЕ РОЗКРИТИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ; САМІ ПЕРСОНАЖІ — СКОРІШЕ ОБ'ЄКТИ, ЩО ДІЮТЬ НА РІВНІ ЕМПІРИЧНИХ ВІДНОСИН, А НЕ СУБ'ЄКТИ ДІЇ, ЯКІ ПЕРЕТВОРЮЮТЬ СЕБЕ Й СВІТ. ЗВІДСИ — ТЕНДЕНЦІЯ ВИТІСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ В МОРАЛЬНО-ЕТИЧНУ СФЕРУ, ЯКУ ШЕФТСБЕРІ ВВАЖАВ НЕЗАЛЕЖНОЮ ВІД СОЦІАЛЬНИХ УМОВ". ОРІЄНТАЦІЯ НА ВИХОВНЕ НАЧАЛО ЗАБЕЗПЕЧИЛА ПРОВІДНЕ МІСЦЕ У ЛІТЕРАТУРІ ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКОГО РЕАЛІЗМУ МІЩАНСЬКІ ДРАМИ, КОМЕДІЇ, ТРАГЕДІЇ, РОМАНУ ВИХОВАННЯ, САТИРИЧНИМ ЖАНРАМ.

НА ПЕРШИЙ ПЛАН ВИЙШЛИ "НИЗЬКІ" ЖАНРИ — БУРЛЕСКНА ПОЕМА, БАЙКА, НАРОДНО-СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА ДРАМА, НАРОДНА ПОВІСТЬ ТА ОПОВІДАННЯ.

ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКИЙ РЕАЛІЗМ ПОЗНАЧИВСЯ НА БУРЛЕСКНІЙ ПОЕМІ НЕВІДОМОГО АВТОРА "ВОЯЖ ПО МАЛОЙ РОССИИ Г. ГЕНЕРАЛА ОТ ИНФАНТЕРИИ БЕКЛЕШОВА", НА БУРЛЕСКНИХ ПЕРЕРОБКАХ ГУЛАКОМ-АРТЕМОВСЬКИМ ОД ГОРАЦІЯ ("ДО ПАРХОМА", "XIV ОДА ГОРАЦІЯ, КНИГА II"), НА ЙОГО ВІРШОВАНИХ ПОСЛАННЯХ ("СПРАВЖНЯ ДОБРИСТЬ", "СУПЛІКА ДО ГРИЦЬКА КВІТКИ"). ЧИ НЕ НАЙБІЛЬШ ОПЕРАТИВНИМ І ДІЙОВИМ ЖАНРОМ ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКОГО РЕАЛІЗМУ БУЛА БАЙКА З РІЗНОВИДАМИ БАЙКА-КАЗКА, БАЙКА-ПРИКАЗКА ("МОГИЛЬНІ РОДИНИ", "ГРІШНИК" Є. ГРЕБІНКИ, "ЛІКАР І ЗДОРОВ'Я", "ДВІ ПТАШКИ В КЛІТЦІ" П. ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО), БАЙКА-НОВЕЛА, БАЙКА-ПОБРЕХЕНЬКА ("ПІДБРЕХАЧ", "СОЛДАЦЬКИЙ НАТРЕТ" Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА). У ДРАМАХ І.

КОТЛЯРЕВСЬКОГО "НАТАЛКА ПОЛТАВКА" І "МОСКАЛЬ-ЧАРІВНИК" ПОЄДНАНІ СЕНТИМЕНТАЛЬНІ ТА РЕАЛІСТИЧНІ РИСИ, У КОМЕДІЇ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА "ШЕЛЬМЕНКО-ДЕНЩИК" — КЛАСИЦИСТИЧНІ І РЕАЛІСТИЧНІ. ТАКЕ ПОЄДНАННЯ РІЗНИХ СТИЛЬОВИХ СИСТЕМ СПОСТЕРІГАЄТЬСЯ І В ПРОЗІ, ЯКА СФОРМУВАЛАСЯ ПІСЛЯ ДРАМАТУРГІЇ, ЗОКРЕМА У ТВОРАХ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА. У ГУМОРИСТИЧНО-БУРЛЕСКНИХ ТВОРАХ ПОЄДНАЛИСЯ КЛАСИЦИСТИЧНА І ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКА ЕСТЕТИКА ("МЕРТВЕЦЬКИЙ ВЕЛИКДЕНЬ", "ОТ ТОБІ І СКАРБ", "СУПЛІКА ДО ПАНА ІЗДАТЕЛЯ")."

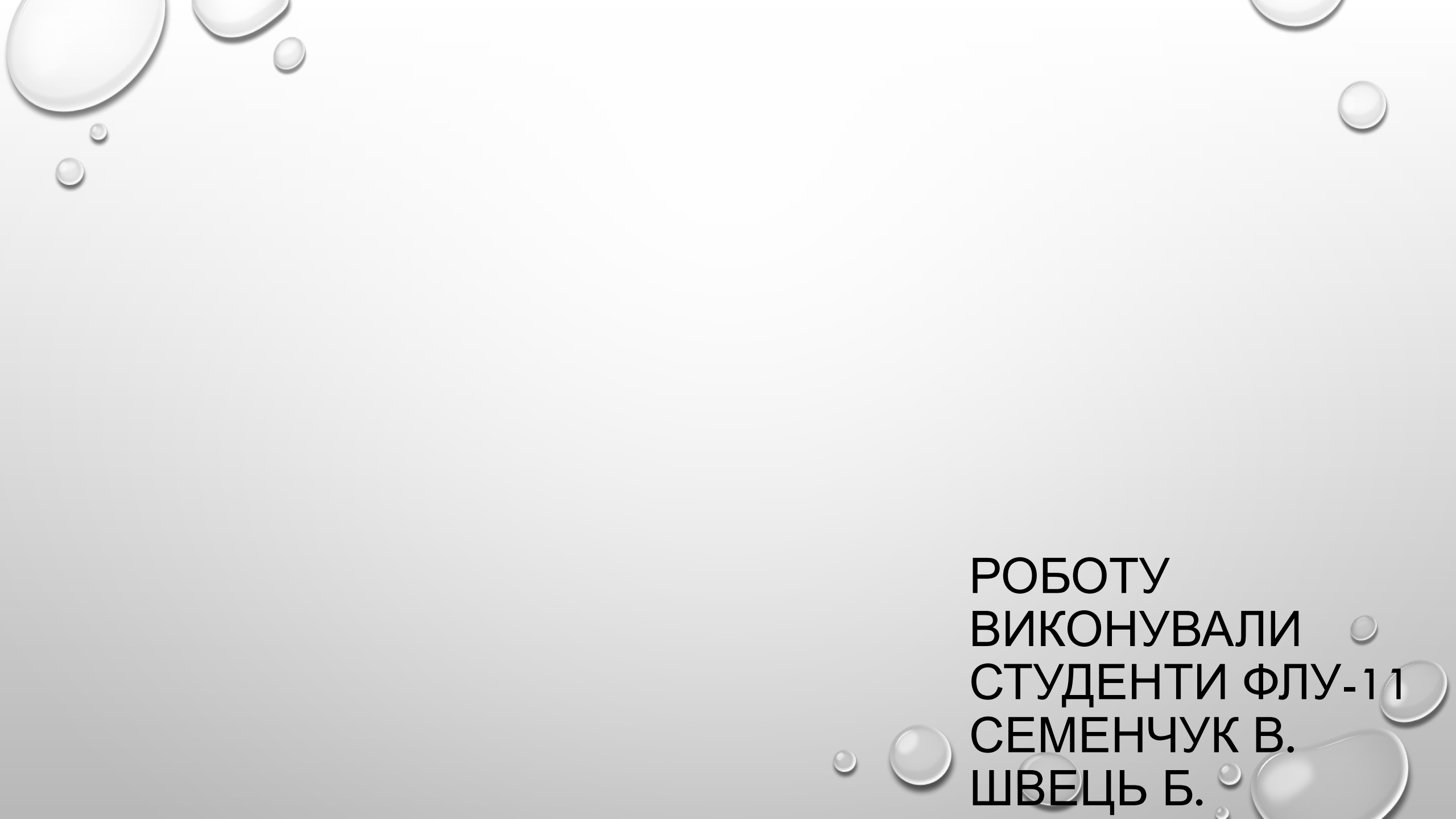
ЛІТЕРАТУРНЕ ПРОСВІТНИЦТВО В УКРАЇНІ, — ЗА СПОСТЕРЕЖЕННЯМ М. ЯЦЕНКА, — НЕ ОБМЕЖУЄТЬСЯ ПЕРШОЮ ПОЛОВИНОЮ XIX СТ. ПРОЙШОВШИ СТАДІЮ СВОЄРІДНОГО СИМБІОЗУ ІЗ СЕНТИМЕНТАЛІЗМОМ ТА РОМАНТИЗМОМ, ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКИЙ РЕАЛІЗМ СПІВІСНУЄ З РЕАЛІЗМОМ КРИТИЧНИМ МАЙЖЕ ДО САМОГО КІНЦЯ XIX СТ."

О І РЕАЛІСТИЧНОГО НАЧАЛ Є У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА. У ТВОРАХ ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКОГО РЕАЛІЗМУ ПІДДАВАЛИСЯ КРИТИЦІ ОКРЕМІ НЕДОЛІКИ СУСПІЛЬНОГО ЛАДУ, РЕАЛІСТИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. КРИТИКУЮТЬ УСЮ САМОДЕРЖАВНО-КРІПОСНИЦЬКУ СИСТЕМУ. У РЕАЛІЗМІ 40—60-Х РОКІВ ФОРМУЮТЬСЯ ЕТНОГРАФІЧНО-ПОБУТОВА, СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА І СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ТЕЧІЇ. ПОСИЛЕННЯ РЕАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПОВ'ЯЗАНЕ З ТВОРЧІСТЮ Т. ШЕВЧЕНКА, МАРКА ВОВЧКА, І.С. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО, А. СВИДНИЦЬКОГО, ПАНАСА МИРНОГО, ІВАНА КАРПЕНКА-КАРОГО, М. КРОПИВНИЦЬКОГО, ГАННИ БАРВІНОК. ЛІТЕРАТУРА ЗБАГАТИЛАСЯ У ЖАНРОВОМУ ВІДНОШЕННІ. НАБУЛИ ПОПУЛЯРНОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА, ЕЛЕГІЙНА ЛІРИКА, САТИРА. УРІЗНОМАНІТНИЛАСЯ ПРОЗА, З'ЯВИЛИСЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВІ, ЕТНОГРАФІЧНО-ПОБУТОВІ, ПСИХОЛОГІЧНО-ПОБУТОВІ ОПОВІДАННЯ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА НОВЕЛА, СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА, ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОМАН, РОМАН-ХРОНІКА. ЗБАГАЧУЄТЬСЯ ПРОБЛЕМАТИКА ЛІТЕРАТУРИ. ОКРІМ СЕЛЯНСЬКОЇ, ПИСЬМЕННИКИ ПОРУШУЮТЬ ТЕМУ ДУХОВЕНСТВА, МІЩАНСТВА, ІНТЕЛІГЕНЦІЇ. РЕАЛІСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПРИТАМАННИЙ ПЕВНИЙ ТИП АВТОРА. АВТОР — ЦЕ ЗАВЖДИ ПЕВНИЙ ПОГЛЯД НА ЗОБРАЖУВАНЕ, КОНЦЕПЦІЯ ЗОБРАЖУВАНОВОГО, ВИРАЖЕННЯМ ЯКОЇ Є ХУДОЖНІЙ ТВІР. Г. ФЛОБЕР ПОРІВНЮЄ АВТОРА З БОГОМ, ЯКИЙ МАЄ БУТИ У ТВОРІ, ЯК БОГ У СВІТОБУДОВІ — ВСЮДИ І НІДЕ. ПИСЬМЕННИКИ-РЕАЛІСТИ, ЯКІ ВІДЧУВАЛИ СЕБЕ ДЕМІУРГАМИ, НЕ ЗАВЖДИ БУЛИ "НЕВИДИМИМИ" У СВОЇХ ТВОРАХ. ВОНИ ВВАЖАЛИ, ЩО ІНТУЇЦІЯ І РОЗУМ МИТЦЯ МОЖУТЬ ПРОНИКНУТИ В УСЕ СУЩЕ І АДЕКВАТНО ЙОГО ВІДТВОРИТИ. ЦЕЙ МИТЕЦЬ ТЯЖІЄ ДО КОЛЕКТИВНОЇ "СВІДОМОСТІ ЕПОХИ", ЇЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ, ЩО ВОЛОДІЄ НЕОБХІДНИМИ ЗНАННЯМИ У РІЗНИХ СФЕРАХ. ДЕМІУРГІЗМ РЕАЛІСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ Є АВТОРСЬКОЮ ПОЗИЦІЄЮ, В ОСНОВІ ЯКОЇ СВІТОГЛЯДНО-ЕПІСТЕМОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ЕПОХИ. ПРОВІДНИМ ЗАСОБОМ НАРАЦІЇ В ТВОРАХ РЕАЛІСТІВ Є ПОКАЗ, ЯКИЙ ВИТІСНЯЄ ОПИС, ЩО ВИРАЗНО ВИЯВЛЯЄТЬСЯ У ТВОРАХ Г. ФЛОБЕРА, А. ЧЕХОВА, І. ФРАНКА.

У РАДЯНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ РЕАЛІЗМ БУВ КУЛЬТОВОЮ ХУДОЖНЬОЮ СИСТЕМОЮ, ЙОГО СТАВИЛИ НАД УСІМА ІНШИМИ НАПРЯМАМИ. У 30-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ ПОШИРИЛАСЯ КОНЦЕПЦІЯ РЕАЛІЗМУ ЯК ЄДИНО ПРАВДИВОГО І НАЙБІЛЬШ ПРОГРЕСИВНОГО ХУДОЖНЬОГО МЕТОДУ. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРИ ЗВОДИВСЯ ДО ПОСТУПУ РЕАЛІЗМУ. ПОГЛЯД НА ЕВОЛЮЦІЮ ЛІТЕРАТУРИ ЯК НЕПРИМИРЕННУ БОРОТЬБУ РЕАЛІЗМУ З АНТИРЕАЛІСТИЧНИМИ НАПРЯМАМИ, УЖЕ ЗАСТАРІВ. ДЕХТО З ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІВ ВІДКИДАЄ ТЕРМІН "РЕАЛІЗМ", СУМНІВАЄТЬСЯ В ІСНУВАННІ РЕАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ. ТАК, В "ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКОМ СЛОВАРЕ КУЛЬТУРЫ XX ВЕКА" (2001 Р.) ВІДЗНАЧАЄТЬСЯ, ЩО РЕАЛІЗМ — "АНТИТЕРМІН", ТЕРМІН "ТОТАЛІТАРНОГО МИСЛЕННЯ", ЩО ТАКОГО НАПРЯМУ У ХІХ СТОЛІТТІ НЕ БУЛО. РЕАЛІСТИЧНІ ТВОРИ ВІДНОСЯТЬ ДО РОМАНТИЧНИХ. КРИТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ ДО РЕАЛІЗМУ ХАРАКТЕРНЕ ДЛЯ МОДЕРНІСТІВ, ЯКІ ВВАЖАЛИ ЦЕЙ НАПРЯМ ЗАСТАРІЛИМ, НЕВІДПОВІДНИМ ДИНАМІЧНІЙ ДІЙСНОСТІ ХХ СТОЛІТТЯ. АЛЕ РЕАЛІЗМ ЗА СВОЄЮ ПРИРОДОЮ Є ДИНАМІЧНОЮ ХУДОЖНЬОЮ СИСТЕМОЮ, ВІН РОЗВИВАЄТЬСЯ, ОНОВЛЮЄТЬСЯ. У 10—20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ ПРОТИ РЕАЛІЗМУ ВИСТУПАЮТЬ НЕОАВАНГАРДИСТСЬКІ ТЕЧІЇ, ВОНИ НАЗИВАЮТЬ РЕАЛІЗМ МИСТЕЦТВОМ БУРЖУАЗНОЇ ЕПОХИ, ПРИРЕЧЕНИМ НА ЗНИКНЕННЯ. РЕАЛІЗМ ХХ СТОЛІТТЯ — ВІДКРИТА ХУДОЖНЯ СИСТЕМА, ЯКА ВЗАЄМОДІЄ З ІНШИМИ НАПРЯМАМИ, ЗОКРЕМА З МОДЕРНІЗМОМ, ПЕРЕЙНЯВШИ ВІД НЬОГО ТАКІ ОСОБЛИВОСТІ, ЯК ПОТІК СВІДОМОСТІ, КОЛАЖ, МОНТАЖ, АСОЦІАТИВНІСТЬ, "ТЕЛЕГРАФНИЙ СТИЛЬ".

РОБОТУ
ВИКОНУВАЛИ
СТУДЕНТИ ФЛУ-11
СЕМЕНЧУК В.
ШВЕЦЬ Б.